

Az eddigi élet „felezővonalán” készült ez a felvétel; 1943. szeptember 18-án: Botka Ferencné és férje néz reánk...

A századdal született

Botka Ferencné: „Emberséges élet teremjen...”

Nem szerettek soha így egymást,
s nem gyűlölték egymást soha.
Nem volt az ember még ily gyamoit,
— és soha ilyen mostoha.

Ny biztonsgában nem élt senki,
— s kit fenyegetett ennyi vész?
Nem tett még soha senki ennyit,
s nem volt még tett, mely ily kevés.

★

(Ez a szellemű, figyelmes. Kiváló előadókészségű. Hogy egidős lenne a századunkkal? Ezt csak a papírok igazolják. Amikor szerencsétlenségükbe bekapogtam, éppen kézimunkázott, pihengető férje mellett ülve. Nem sokkal múlt még az ebédidő, kicsit mentegőtörtem is a „csendes pihenő” megzavarásáért; ám Botka Ferencné gyorsan elhárította szavaim. Helyette — még olvasószemüvegét törölgetve — jó hírrel szolgált: szeptember 15-től már nem kell Miskolcra menni. Szerencsén is kaphatnak az egészségügyi ellátásban „papaszemet”... Aztán lassan a jövő örömeiből eljutottunk a század első évéhez):

— Iglón születtem 1901. október 28-án. Edesanyám postamester volt, edesapám a kassa-oderbergi vasútvonalon teljesített szolgálatot. A gyermekkorom nagyon szép volt, tele kedves emlékekkel. Kassán és Liptószentmiklóson jártam iskolába, kereskedelmi végeztem. Sok kedves mulatság, kirándulás, szép városok és a tátrai tájak emléke ma is él bennem. Aztán, 1918-ban születtem úgy döntötök, hogy elköltözzünk... Ide jöttünk, erre a vidékre, Mádon telepedtünk le.

(Férje ekkor szólal közbe: „Így találkoztunk mi. Ő fentről jött — én meg lentről.” Nem nagyon értem, hát kibővíti: „Ő a Tátrából jött erre a vidékre — én meg Hódmezővásárhelyről.” És hallgatjuk tovább az életet):

— Mádon egyhamar nem kaptam munkát, kisegítettem itt-ott. Végül a Szerencsénél a cukorgyárba bekerültem a cukorgyárba. Háromévi próbaidőre vettem fel, hogy aztán lesz kinevezés. Ez nagyon kellett volna, hogy a nyugdíjhoz legyenek az évek, de aztán eltelt a három év — és elfeledkeztek rólam. Én meg szép csendben ki-vártam az öt évet, aztán amikor a szokásos úttján itt volt a vezérigazgató, elmentem hozzá kihallgatásra. — Méltóságos vezérigazgató úr! — így kezdtem, de rám szólt: — Ki maga!!!? — ezzel a hangsúllyal kérdezte. Mondom: — Öt éve felfogadott, határozottan mondta, hogy lesz kinevezés, de az évek csak múlnak. Bátorkodtam megkérdezni, mire számíthatok, mert szeretném, ha a nyugdíjhoz bejelentene nek... Szegény szülők gyermeke vagyok és gondolnom kell a magam öregeségére is... Akkor a vezérigazgató levette a fekete keretes szemüvegét, felállt, nagy, magas,

hatalmas ember volt, és annyit mondott csak: — Nincs kilátás a véglegesítésre! — Ajánlom magamat! — megfeleltem és otthagytam őket. Ott voltam megint munka nélkül. A nővérem viszont igen jó helyre került Pestre, neki is kereskedelmije volt, azt mondta: „Keresünk lakást és neked állást, ide költöztök.” De már akkor edesapám betegeskedett — ez harmincötben volt — és a szerencsi orvos azt mondta: „Nem ajánlom, hogy elmenjenek, ilyen öreg, beteges szülőkkel jobb, ha maga is itthon marad.” Hát ez akkor megvolt... Maradtunk, de bejöttünk Mádról Szerencsére lakni. Egy rövid ideig a Hangyaszövetkezetnél voltam, majd aztán 1938-ban, egy barátnőm révén — a közjegyzői irodában kaptam munkát és 60 pengő fizetést, ami később 80 lett. Tudja, mennyi volt az? Na, éppen négy pár cipőt lehetett venni rajta. Én igen örömmel dolgoztam, jól beletanultam és belejöttem a munkába, tárgyaltam az ügyfelekkel. A közjegyző főleg ideges ember volt, mindig mondogattam neki, majd én beszélek az emberekkel, az ügyfelekkel, nyugodjon csak meg, rendben lesz minden. Csak aztán egy baj volt... Rájöttem, hogy ő sem jelentett be nyugdíjra...

(Jocika „néni” ma, 1984-ben sem jár nyugdíj. Az immár városivá lett tanácstól kap havonta támogatást. Ő azonban tudja, amikor bejelentkezem és megmondom mit akarok: „Ugye, a tanácstól tudja, mikor születtem?”! Ebben maradtunk, hiszen így van. Elmegy fényképek után nézni. Ott maradtunk kettesben a férjével: Botka Ferenc „még érdekesebb magának, mint én” — 91 éves. A „lent” beszél, az Alföldről. A nagy találkozásokról Veres Péterrel, Mórizz Zsigmonddal... Botka úr — őt így szólította mindenki Szerencsén — 1922 óta él közöttünk, itt, megyénkben. Hitetlenkedve bólogat: ezt, amiről beszélünk, fogják olvasni Putnok környékén is?! Aztán még szavakban befogjuk a '48-as vértanúkat is, név szerint mondja elő, mert van véleménye: „az igazság a lényeges, és természetesen nem lehetett, hogy az a tizenhárom másként cselekedett volna”. Akkor — ha másként tett volna a sok hős — mi nem beszélgethetnénk az Arpád-hegy tövében, Szerencsén... Elmerengünk még a múlton, Jocika „néni” szólnia kell, hogy megjött a fényképekkel. Miközben mi

nézegetjük, hallgassuk tovább a beszédét):

— Egyszóval ott hagytam abba, hogy a közjegyzőnél rájöttem csalafintaságokra, hogy nem jelentett be engem nyugdíjra... Ismerős révén (megint) a Takarékpénztárhoz kerültem, a vezetője azonban előtte azt mondta: „Remélem, úgy jön ide, hogy itt fog megöregedni... Mit nem ért?! Ez azt jelentette, hogy nem fogok férjhez menni továbbra sem, mert tudja, már akkor sem szerettek azokat a női munkásokat, akik még szülhettek gyereket. Miért?! Hát mert akkor otthon maradtam... Na, ez megvolt... Elmentem a Takarékpénztárhoz, és most kapaszkiadjon meg! — egy év sem telt el és „kijlétem” az ígértből. Ez 1943 júliusában volt...

(A férje itt közbeszóla: „Honnan emlékszel ilyen pontosan?” — és a válasz: „Mert már júliusban tudtam, hogy augusztusban beleszeretünk egymásba és szeptemberben hozzá meggyek feleségül...” És így volt):

— És nem sokat dolgoztam a Takarékpénztárnál sem. A férjemet és az első feleségét, aki elhunyt, nagyon jól ismertem. Hát elhiszi-e? A mostani férjem első feleségével olyan jó barátok voltunk, hogy mindenáron ő férjhez akart engem adni. És ilyen az élet! Ő meghalt... És aztán én egyszer odaálltam a Takarékpénztár vezetője elé és azt mondtam neki: „Elmegyek...” Felvonta a szemöldökét és azt kérdezte: „Nooo?! Talált jobb helyet?” Én meg azt feleltem neki: „Nem. Szülőnek megyek. Két árva fogok felnevelni.” Hát ez is megvolt, így történt. 1943-ban volt az esküvőnk.

(Akkor már Jocika „néni” szavával élve újra kezdődik a feleltemek. A háború szele megcsapta Szerencsét is, az ott élők lelkiét. Kitarítottak sokáig, de végül is a két gyerekkel Pestre menekültek, gondolván, talán ott, a nagy rengetegben jobban lehet átészélni a szörnyűségeket. Budán laktak — laktak, amíg az egyik házat kibombázták és akkor menekültek a másik villába... De véget ért a szörnyűség. A legnagyobb szörnyűsége, amit ember ebben a században láthatott. Budapestén élték meg a felszabadulást. Amikor visszahajóztak Szerencsére, házukat-otthonukat annyira amennyire épségben találták. Fbhen az akasztólánkokkal viselő házban élnek ma is: a 83 éves Botka Ferencné és férje, aki túl van a kilencedik X-en.)

Botka Ferenc:
— Én már csak annyit kívánok, hogy az életemet úgy éljem le, ahogy eddig tartottam magam.
Botka Ferencné:
— Mit kívánok? Békét és megértést. Emberséges, emberi életet teremtsenek a világon. Ezt kívánom mindenkinek...

Ténagy Jézsef

Kitüntetett népművelők

SLEZSAK IMRE: „LEHETŐSÉGET KAPTUNK, HOGY UJAT TEREMTSUNK”

Eszteje talán, hogy együtt jártunk Slezsak Imrével, az edényi könyvtár vezetőjével a trizsi klubkönyvtárban. „Látott már maxilámpás veitőt? — kérdezte. — Itt van. Ezzel a motorral pedig a falvakat jártuk!... A bicikli elkopott, az még régebből való lenne...” Most, amikor újra leültünk, hogy ezúttal csak róla beszéljünk, jöttem rá, amikor a könyvtártörténeti gyűjteményt mutatta, tulajdonképpen az életéről beszélt. Húszévesen — amikor a két-éztendei finkei tiszteletdíjas könyvtároskodás után, az akkor még járasi, edényi könyvtár vezetésével megbízták, ő is járta a falvakat a kerékpárral, a motorral.

— Akkor az évszámot írták 52-vel, most az éveim számát. De nem panaszkodom, hogy gyorsan elmentek az évek. Ma is szívesen csinálnám újra, ha lehetne. Mert szép feladatot kaptunk, valamit újat csinálni, új kultúrát adni. Volt tennivalónk bőven. Ha voltak is kis könyvtárak a területen, elpusztultak a háború alatt, szét-hordták darabjait. Először a járásban kellett megszervezni a könyvtárhálózatot; azután végre megépíthettük az edényi könyvtárat is. Könyvtárat építettünk, és ez nem szólam, tényleg építettük mi is. Azután az elmúlt évek? Akkor már a kis településeken is az volt a feladat, hogy olyan könyvtárakat építsünk, ahová szívesen bemennek az emberek. Sok helyütt már csak ez maradt: a könyvtár. Most soroljam? A rakacai, az aggteleki, a szinti, a hangácsit bárki megnézheti... Igaz, néha nem tud-

tuk, dicséretet vagy szidást kapunk majd, amikor belevágtunk. De valahogy biztunk benne, hogy ha látjuk; akarunk, erőlködünk, a segítség sem marad el... És kellenek ezek a könyvtárak, ezek a közösségi helyiségek, hogy megmaradjon a közösség. Valahogy mindig is hittem, hogy a könyvtárnak is segítenie kell abban, hogy a falulakó minél kevesebbet érezzen meg abból, hogy kis településen él. Többet kell adni, mint hogy kinyitjuk a könyvtárat és kölcsönzünk... Ezért is gondoljuk, hogy a nagyobb települések segítenie kell a kisebbeknek. Most például azzal, hogy gyarapítgatjuk a könyvtári eszköztárunkat, a fonotékát. Egy-egy foglalkozáshoz, beszélgetéshez használhatják a mi anyagunkat... Ha mindenki külön-külön gyűjtögetne, ugyan mire menne? Pénz nélkül sem győzné. Lenne egy-két felvétele? Így viszont a kiskönyvtárban is ott a magnó, a lemezjátszó, s ha kell, a mi video-magnó is segít. A könyvcsereben már jól kitapostuk ezt az utat, s elértük, hogy a körzeti könyvtárak élen függetlenítettek állnak. Jó

könyvtárosa ott van szükség, ahol a legtöbb a tennivaló... A könyvtár pedig az olvasóért van. A könyvtáros is. Ezért nehéz és ezért szép is a mi munkánk. Úgy gondolom, nem szabad lemondani arról, hogy az embereknek van igénye arra, hogy szebben, okosabban éljenek. Teljesebben. Ezért nyitottunk mi kaput mindenkinek, a kertbarátoknak is, a méhe-szeknek is, hogy csak olyat mondják, amire évtizede még felkapták a fejüket sokan, mondván, a könyvtárban? De miért ne? Ha a könyvtár tud segíteni nekik, akkor kérni is fogják a segítséget a könyvtártól. S nem tudom, gondolt-e már arra valaki, hogy hány országjáró kirándulás lett több a pusztán „szórakozunk jól” időtöltésnél, mert ott volt a könyvtáros is, aki tudta, mit érdemes, mit kell megnevezni... És közben ő is gazdagodott... Hát ezért csinálnám, kezdeném újra, ha lehetne... A munkatársaimmal, s a feleségemmel, aki zokszó nélkül viselte, hogy sokszor az éjszaka hoz, s a hajnal visz. Ugye mondtam, hogy nem lehet könyvtárnyitáshoz és -záráshoz igazítani az embereket, ha azt akarjuk, éljék az életüket, az is, ami a napi munkán túl van. Ugye azt mondtam, annak idején mi kaptunk egy nagy lehetőséget, hogy újat teremtsünk. Ez a lehetőségünk még most is megvan. Csak a feladat jellege más.

★
Slezsak Imre szerdán vette át a Szabó Ervin emlékermet, amellyel eredményes könyvtárosi munkájáért kitüntették.

Csutorás Annamária

HAZAG MIHALY: „AZ EMBEREKHEZ KÖZEL...”

(Húsz éve ismerjük egymást. Még Patakról. A dí-ákszinjátásból. Ne nehezteljen az olvasó, ha a továbbiakban tegező lesz a beszélgetés.)

— Edesapád tanított a gimnáziumban. Pedagógus családban nőttél fel. Mégsem az a pálya vonzott. Miért?

— A pedagógiát, a nevelői véna tagadhatatlanul bennem van. Számomra azonban nagyon kötődtek a 45 percek. Úgy vélem, egyéniségemnek, mozgékonyágomnak jobban megfelel a tágabb leterjedési munka. Így tehát ezt a pályát választottam, s még akkor, amikor igazából a népművelés, mint szakma, nem volt nagyon ismert. Debrecenben mi voltunk a nyegyedik évfolyam...

— Ma hogy látod a népművelői pályát presztizsét?

— Erről sokat beszélnek. Én mindig azt tartottam lényegesnek és a kollégáimmal mindig úgy dolgoztunk, hogy a munkánk, hangsúlyozom, a munkánk révén a környezetet hivatásnak, szakmának tekintse a népművelői tevékenységet; úgy ismerjék el, mint más értelmiségi pályán dolgozó munkáját. Ne „kultuszaladgáló” legyen a nevünk a megjegyzésekben. Ezt persze, csak úgy lehet elérni, hogy mindig az emberekhez közel, velük élve és gondolkodva kell dolgozni. És... látod, itt kapcsol vissza az én otthonról hozott pedagógiai reflexem. Mert az mindig konkrét, a pedagógus mindig „testközelben” van azokkal, akik a gondjaira bízták. Ha már itt tartunk, azt mondom neked: a valamikori néptanítók lényegileg azt tették — amit ma egy korszerű művelődési központ-

ban is tenni kell; az ő tevékenységükkel azonosítható a mi munkánk, legyen szó községről vagy városról...

(Az életrajz fontos mondatai a pályához: érettségi Patakon, 1968-ban; népművelő-könyvtáros szakon tanulmányok Debrecenben; gyakorló felév Kazincbarcikán; a barcikai művelődési központban kezdődik a pályafutás, előadóként a berentei művelődési intézmény vezetője; Kazincbarcika város közművelődési felügyelője 1974—1978.; a városi művelődési központ igazgatója 1978. február 1-től; a kazincbarcikai városi művelődési központ és könyvtár igazgatója 1981. július 1-től...)

— Talán ez az utóbbi magyarázatra szorul. Hiszen igazgató és igazgató... Mi a különbség?

— Sose voltam igazgató típusú ember. Nem ezért érdekes az adat meg a dátum. Az, hogy három évvel ezelőtt összevonas lett, hogy integrálódott a két intézmény, nem a rang miatt volt. Ez hozzátartozik a munka lényegéhez és Kazincbarcika lényegéhez... Akartam is megjelölni, hogy pataki léte-

mindig Barcikáról van szó. Nem vonzott teged Patak vissza?

— A gyakorló felémem során véletlenül kerültem Barcikára. Megtetszett ez a város, s valószínű, roham se alakult ki rossz kép, mert idehívtak dolgozni. Patak? Nezd, abban az időben tényleg nem vonzott, a művelődési háznak is csak cégtáblája volt a hetvenes évek elején... De maradjunk most már Kazincbarcikánál. Akkor kerültem ide, amikor a városi tanács vezetése kezbe vette a város komplex fejlesztését, hallatlanul dinamikus munka folyt itt és ebben a munkában a népművelőnek is meg kellett találnia a maga helyét. Az iparfejlesztéstől a pedagógiai megújulásig minden nyitott volt, s hogy az ember ebben láthatott, eligazodhatott, kötelezően — az szükségszerűen azzal járt, hogy a népművelői munkában is kísérletezni, kockáztatni, újszerű vállalásokat próbálni kellett. Ez adta a munka izgalmát. Itt, Barcikán a város vezetői valóban támogatták a munkánkat, mindig ösztönzést kaptunk; a jelszó az volt: „Nem baj, ha belebukunk — legalább tudjuk, hogy mit és hogyan nem kell csinálni...” Így érdemes és így lehet jól dolgozni.

(Hazag Mihály augusztus 15-én vette át Budapestén a *Kiváló Népművelő* címet. Azt mondta előtte egy nappal: „Meglépett a hír...” Gondolom, akik ismerik, nincsenek meglepve. Sokszor találkoztunk már Kazincbarcikán, az intézményben: mindig azt gondoltam, szerencsés ember: irigylésre méltó kollektívával kell dolgoznia...)

(t. n. j.)